

**Sekretariatet for regjeringens ekspertutvalg om verdier av økosystemtjenester,
Miljøverndepartementet**

Anne.Brendemoen@md.dep.no / 22 24 57 98 (sekretariatsleder)

Kirsten-Gronvik.Braten@md.dep.no / 22 24 57 99

Finn.Kateras@md.dep.no / 73 58 05 32

Økt satsing på verdiskaping i nord- Koblinger til ekspertutvalgets arbeid og forslag til utredning

Bakgrunn

I oktober 2011 oppnevnte regjeringen et offentlig ekspertutvalg som skal arbeide med verdier av økosystemtjenester og hvilke konsekvenser det har for samfunnet at disse tjenestene forringes. Ekspertutvalget har tolv medlemmer, og skal levere sine anbefalinger i en NOU innen 31. august 2013. Stein Lier-Hansen (direktør i Norsk Industri) leder utvalget.

Utvalget representerer Norges oppfølging av prosjektet *The Economics of Ecosystems and Biodiversity* (TEEB) om hvordan verdsetting av økosystemtjenester kan bli inkludert i politiske beslutninger. TEEB-studien er organisert av FNs miljøprogram (UNEP). Både TEEB-studien og den norske oppfølgingen gjennom ekspertutvalget har sitt utgangspunkt i erkjennelsen av menneskenes avhengighet av naturmangfoldet, naturen og de tjenestene naturen yter, og at både livsgrunnlag og livskvalitet er avhengig av at økosystemene opprettholdes i god stand. Samtidig mangler man kunnskap om hvilke tjenester som er viktige, og man mangler gode metoder og verktøy for å verdsette naturen og de tjenestene den yter. Man mangler også verktøy som sikrer at verdiene blir tilstrekkelig ivaretatt når lokale og sentrale myndigheter tar beslutninger som påvirker naturmiljøet, og når forbrukere og næringsliv tar beslutninger om hva som skal produseres og hvordan dette skal foregå. En hovedoppgave for utvalget er derfor å bidra til at verdiene av økosystemtjenestene i Norge blir synlige slik at myndigheter, næringsliv og enkeltpersoner kan ta hensyn til hvordan de valgene som gjøres påvirker naturen og naturens evne til å levere de tjenestene vi alle er avhengig av.

Økosystemtjenester omfatter alle goder naturen gir oss. Begrepet inkluderer goder som omsettes i markeder, f eks mat, fiber, tømmer og brensel, og goder som ikke kjøpes og selges, for eksempel vannrensing, pollinering, vern mot stormer og flom, kulturelle opplevelser og naturopplevelser.

Kunnskapsinnhenting for økt verdiskaping i nord vil kunne bli svært nyttig for utvalgets arbeid, og vil også kunne være viktig for regjeringens oppfølging av utvalgets konklusjoner og anbefalinger. Videre utvikling og bruk av økosystemtjenester har trolig et stort potensial for næringsutvikling og økt verdiskaping i nord. Men tilførselen av økosystemtjenester er ikke uendelig, og intensiv bruk av én type tjeneste kan redusere mulighetene for å bruke andre typer økosystemtjenester og for naturens evne til å levere tjenester på lengre sikt. Nedenfor beskrives et utredningsprosjekt med formål å framskaffe bedre kunnskap om verdiskapningspotensialet knyttet til bruk av økosystemtjenester i Barentshavet-Lofoten. Prosjektet bør ha særlig fokus på at økosystemer og økosystemtjenestene er endelige, og at

bruk i én sammenheng kan redusere mulighetene for bruk i andre sammenhenger. Prosjektet vil være nyttig både som en del av kunnskapsinnhenting for økt verdiskaping i nord og for utvalget for verdier av økosystemtjenester.

Forslag til prosjekt – Verdiskapingspotensialet ved bruk av økosystemtjenester i Barentshavet-Lofoten

Mange av de mulige satsingsområdene for økt verdiskaping og regional utvikling i Barentshavet - Lofoten vil medføre bruk av økosystemtjenester. Fiskeri, havbruk, vindkraft, bølgekraft, bioenergi fra alger, tang og tare, havbeite og reiseliv er både eksempler på økosystemtjenester, og eksempler for mulige områder for økt verdiskaping og regional utvikling. Noen av disse er allerede etablert som viktige næringer i regionen i dag, for eksempel fiskeri og reiseliv, mens andre potensielt kan utvikles til næringer og områder som er viktige for verdiskaping i regionen, for eksempel bioenergi fra havet og marin bioprospektering.

Felles for disse og andre økosystemtjenester er at stor vekt på ett, eller et fåtall bruksområder (for eksempel energiproduksjon) vil ha konsekvenser for systemets evne til å gi oss andre goder, og ulike avveininger er påkrevd. Slike avveininger kan grovt grupperes som følger:

- Avveininger mellom tjenester – dette er avveininger hvor bruk og forvaltning fremmer en eller noen få tjenester og bruksområder, men på bekostning av andre tjenester og bruksområder
- Avveininger over tid – dette er avveininger hvor det vil være gevinster og fordeler i dag og kostnader senere (eller motsatt), og dette kan gå over flere generasjoner
- Avveininger i rom – dette er avveininger hvor det vil være gevinster og fordeler ett sted og kostnader et annet sted
- Avveininger mellom ulike brukere/ interessenter – dette er avveininger hvor noen høster gevinster og andre opplever ulemper

Bl a i samfunnsøkonomisk litteratur klassifiseres ofte naturen og de tjenestene den gir som fellesgoder¹. Behovet for avveininger viser at dette kan være en lite hensiktsmessig tilnærming, - det er ikke uten videre slik at en persons bruk ikke går på bekostning av andres muligheter til å bruke godet. Storstilt utbygging av vindkraft langs kysten kan f eks komme til å redusere potensialet for å utnytte naturen som grunnlag for en reiselivssatsing, og havbruk kan gå på bekostning av fiskeri og/eller bioenergiproduksjon. Tilsvarende avveininger finnes når man vurderer bruk av økosystemtjenester over tid – f eks kan mineralutvinning i dag gå på bekostning av mineralutvinning senere, og mellom grupper og/eller geografiske områder. F eks kan den verdien storsamfunnet legger i å vite at det finnes store, urørte naturområder i nord – selv om de fleste aldri bruker denne ressursen² – være annerledes enn den verdien lokalsamfunnet legger i dette. Valget mellom bruk og vern påvirker de ulike gruppene forskjellig, og man må velge hvis hensyn som skal tillegges størst vekt.

Slike avveininger er en grunnleggende utfordring i forvaltningen av økosystemer og økosystemtjenester, ikke bare for tjenester som er aktuelle som grunnlag for verdiskaping i

¹ Fellesgoder eller kollektive goder er innen samfunnsøkonomi en betegnelse på goder som kjennetegnes ved at de er ikke-rivaliserende og ikke-ekskluderende – det vil si at godet ikke blir brukt opp og at man ikke kan stenge noen ute fra å bruke godet.

² Slike verdier omtales ofte som eksistensverdi eller bevaringsverdi i litteraturen.

nord, men helt generelt. God forvaltning forutsetter kunnskap om status og utviklingstrekk for de ulike økosystemer og – tjenester, samt kunnskap om de fysiske og biologiske sammenhengene mellom ulike tjenester, dvs hvordan én type bruk påvirker mulighetene for annen bruk. Ikke minst krever god forvaltning kunnskap om den samfunnsøkonomiske verdien av de ulike tjenestene. Det inkluderer markedsverdier for økosystemtjenester som kan omsettes (f eks fisk), samt anslag for verdier av ikke omsettbare økosystemtjenester, f eks rekreasjonsverdier. Videre krever det kunnskap om hvordan økosystemtjenestene kan brukes som innsatsvare i produksjonen av andre varer og tjenester f eks reiseliv. Hvilken verdi har naturen i Barentshavet - Lofoten i som input i reiselivsnæringen? Det kreves også kunnskap om ringvirkninger og hvordan økonomisk aktivitet i én del av økonomien påvirker produksjon og etterspørsel i andre deler av økonomien.

Følgende problemstillinger bør bli adresseres:

- Hva er de viktigste økosystemer og økosystemtjenester i Barentshavet-Lofoten?
- Hva er verdiskapingspotensialet knyttet til de ulike bruksområdene for de ulike økosystemtjenestene? Hva er ringvirkningene?
- Hvordan er sammenhengen mellom de ulike bruksområdene for økosystemtjenestene – hvilke avveininger må tas og hvordan bør det gjøres?
- Hvordan er de intertemporale sammenhengene og hvilke avveininger må tas? Hvordan skal dagens generasjoner veies mot framtidige generasjoner?
- Er det konflikter mellom ulike brukergruppers interesser? Har f eks storsamfunnet og lokalsamfunnet ulike interesser mht vern versus bruk? Hvilke avveininger må tas og hvordan bør det gjøres?

Analysen bør legge særlig vekt på å anskueliggjøre avhengigheten mellom de ulike tjenestene og avveiningene som er nødvendig. Det bør videre vurderes å fokusere spesielt på problemstillinger knyttet til utvikling av fornybar energiproduksjon og de avveininger dette krever. F eks vil en omfattende utbygging av vindkraft kunne påvirke verdiskapingspotensialet innen reiseliv og turisme. Produksjon av bioenergi fra alger, tang og tare kan ha et stort energi- og verdiskapningspotensiale, men krever store arealer og kan påvirke verdiskapingspotensialet i andre økosystemtjenestebaserte næringer.

Praktiske forhold

Som nevnt skal utvalget for verdier av økosystemtjenester levere sin innstilling 31.august 2013. Det betyr at utredningen bør foreligge – i det minste som et utkast – innen utgangen av 2012 for at utvalget skal kunne nyttiggjøre seg resultatene. Det vil også være mulig å løse deler av problemstillingene gjennom mindre utredninger, enten frittstående eller som del av et hele.

Trolig vil utredningen kunne gjennomføres innenfor en økonomisk ramme på 1 mill kr pluss mva.

For å sikre relevansen for utvalget, deltar gjerne utvalgets sekretariat i en eventuell referansegruppe for prosjektet, dersom det blir aktuelt.

Nytte av øvrige prosjekter

Utvalget vil også kunne ha nytte av ulike andre prosjekter knyttet til verdiskapning fra økosystemtjenester. Vi antar slike prosjekter vil kunne bli foreslått knyttet til etablerte næringer

som reiseliv, fiskeri og havbruk og til forhold rundt for eksempel rekreasjon/friluftsliv, kulturarv og stedsidentitet.

Videre vil prosjekter knyttet til framtidig næring og bruk (og tilhørende avveininger mot andre interesser, jf prosjektforslaget over) kunne være særlig interessante for oss, og her vil nok særlig marin bioenergi, havbeite, marin bioprospektering og annen utnyttelse av marine levende ressurser kunne være av særlig interesse.